

С Т А Н О В И Щ Е

От доц. д-р Светлана Георгиева Димитрова-Гюзелева, НБУ,
професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... ,
научна специалност Методика на обучението по чужд език (английски)
за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление
2.1. Филология, научна специалност Германски езици (английски език)
с кандидат **Ясмин Осман Юсуфи** – докторант на самостоятелна подготовка към
ДП „Германски езици (английски и немски)” на НБУ

Дисертационният труд на Ясмин Юсуфи на тема „Многоезичието в Косово. Малцинствени езици в дома и в училище“ (*Multilingualism in Kosovo. Minority languages at home and school*) съдържа 148 страници, в това число и осем приложения с общ обем от 38 страници. Същинската част се стои от пет глави за представяне на резултатите от критичния преглед на литературата по проблема и анализа на данните от емпиричното изследване, и библиография с използваната литература. В текстовата част са включени също 31 таблици и 8 фигури за онагледяване на резултатите от проведеното проучване.

Дисертационният труд на Ясмин Юсуфи е разработен на английски език, отличаващ се с добра прецизност (докторантът е взел предвид препоръките в това отношение по време на вътрешната дискусия и е отстранил повечето езикови неточности¹) и качество на академичния стил, ако изключим обаче многобройните и различни по естество проблеми в академичното позоваване, когато се реферира към различни публикации (напр. липса на страници при цитатите /стр. 19, 28, 45, 54, 56 и др./, липса на данни в библиографската справка /напр. стр. 109, при Wei, L. (2018), липсва издание и брой на списанието, а страниците следва да са 9-30, не 9-20/, несъответствие на данните за публикацията в дисертацията с тази в библиографията /напр. Lewis, E.G. (1976) на стр. 108, но Lewis, 1978 на стр. 26; Morrison 2000 на стр. 28, но Morrison, K. & Lui, I. (2000) на стр. 108 и др./; пълна липса на данни в библиографската справка за цитирани автори /напр. за Weinreich (1945), Kibbee (2008), McLaughlin (1978) и др./; некоректно позоваване на автор на публикация или документ /напр. на стр. 54 откриваме следното: "According to A.L & U. Jassner (2014), ...", където първите два инициала съответстват на Larissa Aronin, а в библиографската справка публикациите на европейската комисия или обединените нации са въведени като: **Commision, E.** (2008). EU-Multilingualism-Policy_2008. и **Nations, U.** (2019). The

¹ Но: *don't* - стр. 44, 93, 101, 105 и др.; *Apendix / Appeendix* - стр. 5, 110, 118, 121-124 и др.; *Commision* -- стр. 106, *stu plan* - стр. 83 и т.н.

Universal Declaration of Human Rights 1948./; азбучният ред в списъка с публикациите не се съблюдава навсякъде /вж напр. стр. 108/; а на стр. 18 се натъкваме на пълна липса на цитат, въпреки позоваването на авторите: "From a social point of view Cenoz and Gorter describe multilingualism as (Cenoz & Gorter, 2006).". Подобно техническо недоглеждане от страна на докторанта и научния му ръководител остават неприятно впечатление за иначе добре структурираното, самостоятелно проведено, оригинално научно изследване по един наистина актуален, но слабо проучен и значим социолингвистичен проблем, какъвто е многоезичието в Република Косово, една от най-младите държави в Европа, характеризираща се с широк езиково-етнически профил на населението.

Именно езиковата политика и динамиката в ежедневната езикова употреба на различните езици и по-специално на малцинствените езици в Република Косово е във фокуса на вниманието на Ясмин Юсуфи. Въпреки че в заглавието на своята дисертация докторантът избира да се спре по-подробно на малцинствените езици и тяхната употреба в дома и в училище, в своето проучване той представя една много по-пълна картина на "езиковата топография" и езиковата антропология (в това число културни традиции и ценностни разбирания, свързани с употребата на езиците) в региона, като Призрен се превръща в уникален епитом на многоезичното и многокултурното богатство на региона. Уважение заслужава и опитът на Ясмин Юсуфи за изчерпателност в изясняването на социално-политическите и историческите предпоставки за този многоезичен феномен, както и юридическите основи – езиковата политика, залегнала в конституцията на Република Косово, регламентираща равнопоставеност на всички етнически групи при официалната употреба на езиците. По данни на докторанта, за официални езици са признати пет езика – албанският, турският, сръбският, босненският и ромският, като не-малцинствени от тях се явяват само първите два (албански и турски). Данните от емпиричното изследване потвърждават многоезичния профил на косовското общество и междукултурното и междуезиковото разбирателство между различните етноси, както и убеждението им, че именно многоезичието (или по-скоро плурилингвистичната комуникативна компетентност на отделните индивиди) допринася за него. Проблемите, свързани с официалната употреба на някои от езиците, по-скоро се отдават на липсата на административен и човешки капацитет, а не на желание за сътрудничество в обществото.

Темата за същността и ползата от многоезичието (като социален феномен) е изследвана в значителна степен от много наши и чуждестранни учени, както правилно

е установил и докторантът в обзора на достъпната литература по проблема, коректно позовавайки се на изследователите преди него, но за съжаление, обаче, тази част от дисертацията на Ямин Юсуфи оставя усещане за разпокъсаност/хаотичност, недовършеност и известна безкритичност в прегледа на представените социолингвистични теории (често представляващи поредица от дословни цитати от различни, иначе уместно подбрани източници в подкрепа на тезата, но без коментар). Например, раздел 2.2 *Language choice and identity* би следвало да е част от представянето на концепциите за многоезичието, където да бъдат доизяснени понятия като "code switching, code mixing and diglossia" (стр. 27), а раздел 1.6 *Minorities in the Republic of Kosovo* да се впише във Глава II, посветена на конкретните измерения на мултилингвизма в Република Косово. Не мога да се съглася и с работната дефиниция на докторанта за същността на многоезичието (стр. 18) – "For the purpose of this study multilingualism is defined as the ability of using more than one language as an individual." В контекста на европейските езикови политики, където запазването и развитието на многоезичието е сред основните приоритети на европейската общност, с прави разлика между езиковото разнообразие между народите и етносите, които съжителстват в обединена Европа ("multilingualism") – или многоезичие по отношение на обществото като цяло, и многоезичната комуникативна компетентност на отделния индивид, владеещ няколко различни езици ("plurilingualism"). В емпиричното изследване на Ямин Юсуфи обект е по-скоро първото – езиковото разнообразие между етносите в Република Косово и град Призрен, юрисдикцията, касаеща официалната езикова употреба и лингвистичната топография и антропология; многоезичната комуникативна компетентност на отделния индивид е приета за даденост и дори е критерий при подбора на субектите от представителната извадка в емпиричното изследване (особено при участниците в интервютата, но донякъде и сред студентите, взели участие в анкетното проучване, при които едва 8% не дават сведение за владееене на друг "местен" език). Същото е в сила и за наблюдаваните разговори на обществени места (докторантът не събира сведения за това кой какви езици владее и кога "превключва" от един език на друг, а просто отбелязва многоезичния характер на общуването), както по отношение на емпиричните данни от обявите и надписите на обществени места – те също само индиректно подсказват за реалността на многоезичната комуникативна компетентност на косоварите, но са доказателство за езиковото разнообразие в обществото и отчитането на този факт от властите и бизнеса.

Въпреки тази критика относно използваната терминология, убедено мога да заявя, че емпиричното изследване, проведено от докторанта, е сред основните достойнства и приносни моменти на неговия дисертационен труд. Методологията на изследването е подробно разписана и изборът на инструментариум и процедури (вкл. и тяхната триангулация) – обоснован (единствено може да се спори дали анализът на документите, каквато се явява конституцията на Република Косово, не е също част от практическото изследване); резултатите от всички етапи на изследването са подробно представени и прецизно анализирани и интерпретирани: те недвусмислено и статистически значимо илюстрират многоезичния профил на косоварите и потвърждават успеха при межкултурното общуване, базиран на многоезичието и толерантността към различието.

В заключение бих искала да отбележа, че предлаганият за разглеждане дисертационен труд на Ясмин Юсуфи е завършен, интердисциплинарен, самостоятелно изготвен и като цяло добре структуриран научен труд, подплатен с впечатляващо експериментално изследване, третиращ интересен и актуален лингвистичен проблем, с голяма значимост в контекста на европейските езикови политики. Направените критични бележки в изложеното становище от мен по-горе в никакъв случай не накърняват значимостта и приносните моменти на дисертацията, които говорят за изследователските умения на докторанта.

Авторефератът коректно отразява основното съдържание на дисертационния труд, а представените от докторанта публикации по темата са в достатъчен обем за покриване на изискванията по този критерий за присъждане на ОНС „доктор”.

В заключение, всичко изложено по-горе ми дава достатъчно основание и увереност да препоръчам на уважаемото научно жури да даде положителна оценка на дисертацията „Многоезичието в Косово. Малцинствени езици в дома и в училище“ (*Multilingualism in Kosovo. Minority languages at home and school*) и да присъди на **Ясмин Осман Юсуфи** образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 2.1. *Филология, научна специалност Германски езици (английски език)*.

10.06.2020 г.

Подпис:

/доц. д-р Св. Димитрова-Гюзелева/